

УДК 343.983

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.57>**Роман Мудрецький,**

суддя

Апеляційного суду Дніпропетровської області

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ СПОСОБІВ ПРОТИДІЇ СУДОВОМУ РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Стаття присвячена аналізу способів здійснення протидії судовому розгляду кримінальних проваджень з урахуванням особливостей діяльності суду і стадії судового розгляду. З'ясовано етимологічну сутність понять: «види», «форми», «прийоми», «способи» – з метою вироблення єдиної класифікації способів протидії судовому розгляду кримінальних проваджень. Сформульовано оптимальну класифікацію, яка відбиває найбільш типові способи протидії судовому розгляду кримінальних проваджень і буде сприяти їх пізнанню й подоланню.

Ключові слова: протидія, судовий розгляд, кримінальне провадження, спосіб, класифікація.

Постановка проблеми. Установлення сутності протидії судовому розгляду кримінальних проваджень є необхідним для вирішення питання щодо її подолання, оскільки взагалі протидія – явище, яке характеризується багатоманітністю суб'єктів, мотивів, цілей, об'єктів, способів і наслідків поведінки різних суб'єктів, являє собою складну підсистему вчинків у вигляді діяльності й бездіяльності [1, с. 61], спрямованих на ускладнення діяльності суду, створення перешкод з'ясуванню всіх обставин, які мають значення для кримінального провадження, та ухваленню законного й обґрунтованого судового рішення в ньому. З метою розроблення ефективних заходів її подолання передусім необхідно встановити й розглянути способи її прояву. Аналіз наукової літератури, а також власний досвід роботи суддею дає змогу констатувати наявність великого спектру способів протидії судовому розгляду кримінальних проваджень, де вибір будь-якого з них (а вони можуть суттєво змінюватися протягом судового розгляду) залежить від виду кримінального правопорушення; суб'єкта протидії; судової ситуації; стадії судового розгляду тощо.

Дослідження способів протидії доцільно розпочати з класифікації, що спростить наукове розроблення методів її подолання й дасть змогу встановити сутність цього явища, розкрити його зміст і закономірності [2, с. 141]. Для побудови наукової класифікації важливу роль відіграє визначення підстав класифікації з урахуванням характерних ознак об'єктів. Одним із вихідних принципів загальної теорії класифікації є положення, згідно з яким підставою класи-

фікації можуть бути різні ознаки об'єкта, який класифікується. З урахуванням викладеного можна констатувати, що для побудови класифікації способів протидії до уваги варто брати її ознаки та закономірності прояву.

Вирішення питання щодо вибору ознак, які варто покласти в основу тієї чи іншої криміналістичної класифікації способів протидії, залежить від: а) практичних цілей, які стоять перед класифікацією, що розробляється; б) типу об'єкта, що класифікується, його криміналістичних особливостей; в) місця в ширшій системі, а також типу системи, за ознаками якої планується будувати класифікацію. Такими можуть бути лише суттєві ознаки, які мають ті чи інші різновиди. Крім того, класифікаційні ознаки повинні бути первинними, а не похідними, вони не повинні залежати від інших ознак, а, навпаки, останні повинні випливати з покладених в основу класифікації ознак.

У криміналістичній науці існують дослідження, у яких наведено й досить повно розглянуто класифікації способів протидії на стадії досудового розслідування, які мають велике теоретичне і практичне значення щодо виявлення та подолання протидії, а також її подальшого розроблення на стадії судового розгляду кримінальних проваджень. Так, класифікації видів протидії розслідуванню наведені в роботах В.Н. Карагодіна (1992), С.Ю. Журавльова (1992), Р.С. Белкіна (1997), Л.В. Лівшиця (1998), А.Ф. Волобуєва (2000), О.Л. Стуліна (2000), Є.О. Москвіна (2002), Р.М. Шехавцова (2003), О.В. Александренко (2004), Е.У. Бабаєвої (2007) та інших.

Однак, незважаючи на беззаперечну теоретичну й практичну значимість зазначених досліджень, питання класифікації способів протидії судовому розгляду кримінальних проваджень, зокрема визначення підстав, обсягу об'єктів класифікації, не досліджувалися, що й зумовлює актуальність статті.

Мета статті – проаналізувати способи здійснення протидії судовому розгляду кримінальних проваджень з урахуванням особливостей діяльності суду і стадій судового розгляду.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка криміналістична класифікація передбачає наявність відповідних об'єктів, які є складником системи «об'єкт класифікації». У цьому випадку під об'єктом класифікації розуміємо сукупність (численність) способів протидії та засобів її подолання. Підстави класифікації протидії можуть бути наведені у вигляді системи, яка складається з характерних ознак протидії, а також ознак інших систем, які мають криміналістичне і практичне значення, знаходяться в законномірному зв'язку з протидією (обстановка її вчинення, а також діяльність щодо її виявлення й подолання). Отже, система протидії як діяльність передбачає наявність суб'єктів, способів протидії, що знаходяться в певній обстановці, пов'язаній із різними стадіями кримінального судочинства [3, с. 161–163].

Р.С. Белкін в основу класифікації протидії розслідуванню покладає внутрішні та зовнішні фактори й, відповідно, виокремлює дві її форми (внутрішню та зовнішню) [4, с. 130]. Зазначена класифікація за своєю сутністю зводиться до класифікації способів протидії лише за суб'єктами, що їх учиняють. А.М. Петрова у висновках виокремила ще одну форму протидії – змішану, суб'єктами якої можуть бути суб'єкти як «внутрішньої», так і «зовнішньої» протидії [5, с. 40].

Більш вдалою, на наш погляд, є класифікація, наведена Л.В. Лівшицем, який поділяє способи протидії за їх змістом на: а) способи приховування злочину; б) створення перешкод розслідуванню. При цьому способи приховування злочину поділяються залежно від: 1) спрямованості; 2) змісту; 3) способу вчинення злочину; 4) часу застосування; 5) характеру приховування слідів-відображень [6, с. 42].

Досить розгорнута характеристика протидії та класифікація її актів надана й В.М. Карагодіним, який поділяє їх залежно від спрямованості на створення перешкод щодо вирішення завдань досудового слідства, змісту, суб'єктів: 1) за спрямованістю акти протидії розподілено на ті, що перешко-

джають: а) виявленню події злочину, встановленню участі суб'єктів злочину; б) швидкому розкриттю злочину; в) установленню характеру та розміру збитків; г) установленню обставин, які характеризують особу винного; д) установленню причин та умов учинення злочину; 2) за змістом акти протидії класифіковано на: а) пов'язані з впливом на сліди злочину з метою зміни інформації про характер, обставини або учасників злочину та спрямовані на його приховування; б) не пов'язані з впливом на сліди злочину; обмеження повноважень слідчого щодо об'єктів, які мають значення для справи; вплив на слідчого, з метою незаконного прийняття ним рішення; 3) за суб'єктами протидії – з боку осіб, винних у вчиненні злочину, та осіб, безпосередньо не причетних до злочину [7, с. 21–31].

За спрямованістю застосування систему форм протидії розслідуванню злочинів у сфері підприємництва класифікує й А.Ф. Волобуєв, виділяючи такі її групи: а) прийоми протидії, спрямовані на знищення, утаювання, маскування або фальсифікацію інформації (її носіїв) як джерел доказів; б) прийоми протидії, спрямовані на утворення несприятливих зовнішніх умов розслідування; в) прийоми протидії, спрямовані на утворення несприятливих внутрішніх умов розслідування; г) прийоми протидії, спрямовані безпосередньо на слідчого (членів слідчо-оперативної групи) [8, с. 201–213]. На наш погляд, такий підхід видається досить практичним і позитивним для пізнання всієї системи протидії, оскільки відображає її способи в дії, розкриває їх спрямованість, мету, цілі, окреслюючи притаманні характеристики й особливості.

Р.М. Шехавцов надав класифікацію способів протидії під час розслідування вимагань, учинених організованими злочинними формуваннями (далі – ОЗФ). Автор пропонує класифікувати способи протидії розслідуванню на три групи, залежно від їх застосування суб'єктами протидії в процесі підготовки, вчинення або в процесі розслідування кримінальних правопорушень: 1) при створенні ОЗФ, що спрямовані на безпосереднє приховування факту його створення й існування та реалізуються переважно організаторами злочинного формування; 2) під час учинення вимагань, що спрямовані на приховування події злочину, які реалізуються членами ОЗФ; 3) у процесі розслідування вимагань, що спрямовані на перешкоджання розслідуванню та реалізуються як учасниками ОЗФ, так й іншими зацікавленими особами [9, с. 73–78].

У свою чергу, Е.О. Москвіним протидію розслідуванню класифіковано за такими

підставами: 1) за суб'єктом протидії розслідуванню: а) безпосередні учасники кримінального процесу (підозрюваний, обвинувачений свідки, потерпілі, поняті, адвокат, експерт, спеціаліст, корумповані співробітники правоохоронних органів); б) особи, безпосередньо не пов'язані з розслідуваною подією (співробітники засобів масової інформації, представники виконавчої або законодавчої влади, політики тощо); в) особи, пов'язані з розслідуваною подією, але не є учасниками кримінального процесу (знайомі, родичі); 2) за тривалістю здійснення протидії на стан і результати розслідування: а) тимчасова протидія – передбачає отримання додаткового часу; б) постійна – розрахована на нерозкриття злочину або окремих його обставин протягом тривалого часу, за перебігом якого винна в учиненні злочину особа не зможе бути притягнута до кримінальної відповідальності; 3) за формою поведінки суб'єкта: а) активна; б) пасивна; в) опосередкована; 4) за кількістю суб'єктів, які є виконавцями протидії: а) протидія вчинюється однією особою; б) протидія, вчинювана групою осіб; 5) за структурою: а) складна – система взаємопов'язаних дій, операцій, прийомів; б) проста – одиничні дії, прийоми; б) за причетністю до розслідування: а) протидія до початку розслідування; б) у період проведення розслідування; в) після завершення розслідування [2, с. 142].

На наш погляд, окремі положення запропонованої Е.О. Москвіним класифікації заслуговують на критику, оскільки вважаємо неприпустимим зараховувати до способів протидії такі об'єктивні обставини, як вплив природних факторів, адже вони не є свідомим впливом на хід розслідування й не відповідають загальноприйнятій концепції протидії.

Деякі автори виділяють способи протидії залежно від стадії кримінального процесу, зазначаючи при цьому й стадію судового розгляду. Так, покладаючи в основу класифікації форм протидії типові прийоми приховування доказової інформації та вплив на її носії і, відповідно, виділяючи при цьому акти протидії безпосереднього й опосередкованого впливу на сліди злочину [10, с. 9–13], С.Ю. Журавльов та А.Ф. Лубін розробили чотири групи ситуацій протидії: а) що виникають у прихованій стадії злочинної діяльності; б) що виникають у ході проведення оперативно-розшукових заходів, до порушення кримінальної справи; в) що виникають у період попереднього слідства; г) які виникають *на наступних стадіях кримінального процесу* (виділено нами – Р. М.) [11, с. 346–347]. Авторами виділено чотири фази розвитку протидії, кожній із яких при-

таманна сукупність дій, характерних для певного етапу процесу розслідування. До першої фази входять інформаційно-пошукові дії; друга фаза включає створення умов для реалізації злочинного наміру; третя – складається з дій із реалізації злочинного наміру; четверта – пов'язана з відтворенням злочинної діяльності. При цьому приховування кримінального правопорушення розглядається як одна з головних цілей злочинної діяльності.

Визначивши класифікацію способів приховування злочинної діяльності, а не окремих злочинів, В.В. Трухачов розподіляє їх на п'ять груп, що спрямовані на: а) мінімізацію відтворення доказової інформації; б) скорочення обсягу відтвореної доказової інформації; в) дезорієнтацію в ході розслідування суб'єктів розслідування; г) позбавлення інформації, отриманої та зафіксованої суб'єктами розслідування й *судового розгляду*, доказового значення; д) позбавлення певних працівників можливості проводити розслідування й *судовий розгляд* (виділено нами – Р. М.), окремо виділяючи способи протидії на стадії судового розгляду [12, с. 68–70]. На думку О.В. Александренко, основними формами протидії розслідуванню є: а) приховування слідів злочину та злочинців; б) приховування та знищення інформації, яка має доказове значення; в) вплив на учасників кримінального судочинства (погрози, підкуп, шантаж тощо); г) втручання в діяльність осіб, які ведуть розслідування, чи правоохоронних органів загалом [13, с. 43–45]. Створивши класифікацію способів протидії розслідуванню за її спрямованістю на об'єкти; за суб'єктами протидії, за змістовою стороною протидії, автор окремо виділила способи протидії, які зустрічаються на стадії судового розгляду кримінальних проваджень. На її думку, протидія на зазначеній стадії кримінального процесу спрямована на ухилення від засудження злочинців, призначення їм реальної міри покарання та конфіскації майна. Загалом же йдеться про *протидію відправленню правосуддя* (виділено нами – Р. М.) [13, с. 62–63].

На відміну від інших науковців, О.Л. Стулін, Е.У. Бабаєва створили багаторівневу класифікацію протидії. Поділ на групи О.Л. Стуліним проведений з урахуванням підстав подолання навмисної протидії: I група – суб'єктна класифікація; II група – за видами діяльності слідчого (протидія під час проведення певних слідчих дій); III група – об'єктна (на що спрямована протидія); IV група – періодична, коли відбувається протидія (на якій стадії кримінального процесу); V група – за ступенем якості протидії (за її властивостями) [14, с. 43–82]. Проте

стосовно стадії судового розгляду в наведеній автором класифікації йшла мова лише про можливу протидію в період від закінчення слідства до закінчення судового розгляду без констатації її проявів і способів. Е.У. Бабаєва надає класифікацію видів протидії з урахуванням і залежно від суттєвих обставин, що впливають на взаємодію суб'єктів протидії. До таких обставин вона зараховує стадії кримінального переслідування, види доказів, спрямованих на викриття винної особи. При цьому під час судового розгляду кримінальної справи акти протидії виявляються у відмові від дачі показань, зміні показань, наданні свідомо неправдивих свідчень під час допитів підсудного, потерпілого, свідків, у процесі проведення інших дій [3, с. 175–187].

Отже, загалом сутність наведених вище класифікацій способів протидії збігається в суб'єктах протидії, які намагаються вплинути на сліди кримінального правопорушення, шляхом їх приховування, утаювання, знищення тощо; створити перешкоди у використанні доказів; вплинути на осіб, які здійснюють досудове розслідування, учасників кримінального судочинства, суд, маючи на меті уникнути кримінальної відповідальності. Однак розглянуті нами вище класифікації не врахують особливостей діяльності суду і стадій судового розгляду кримінального провадження, а отже, й особливостей способів застосування протидії саме судовому розгляду, які можуть суттєво різнитися за суб'єктами, структурою, змістом та інтенсивністю застосування, кількісно та якісно змінюватися.

З моменту закінчення розслідування й до початку судового розгляду є певний час (доповнено нами – Р. М.). Протидія в період від направлення до суду обвинувального акта до завершення судового розгляду характеризується тим, що після ознайомлення з матеріалами провадження в обвинуваченого з'являються деякі переваги: виникає повна обізнаність із обсягом доведеної його вини, зі слабкими та потужними сторонами обвинувачення; з моменту ознайомлення з матеріалами провадження та до початку судового розгляду в обвинуваченого та його захисника досить часу щодо обмірковування своєї позиції, а також для прийняття рішення щодо нейтралізації небезпечних для них джерел доказів; обвинуваченому та його захиснику стають відомим адреси, місце роботи, телефони важливих свідків, данні про їхній сімейний стан [14, с. 75–76].

Крім того, аналіз наукової літератури дає змогу зробити висновок, що в теоретичному аспекті взагалі відсутня єдина розроблена

класифікація способів протидії, навіть надаючи класифікацію способів протидії розслідуванню, автори використовують різні терміни: «види», «форми», «прийоми», «способи», «акти» протидії, які, по суті, вважаються тотожними, проте не розкриваючи їх змісту. Аналіз застосування наведених термінів у межах наукових досліджень не дає змоги однозначно встановити межі використання цих категорій. А тому розглядувана проблема залишається не вирішеною та потребує вироблення єдиної класифікації способів протидії судовому розгляду кримінальних проваджень.

Задля встановлення криміналістичного розуміння способів протидії варто з'ясувати етимологічну сутність понять: «види», «форми», «прийоми», «способи», оскільки, на нашу думку, існує доцільність їх змістового розмежування.

Так, Академічний тлумачний словник української мови визначає термін «вид» як підрозділ, що об'єднує низку предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу. Лінгвістичне значення цього терміна означає граматичну категорію в мовах, що характеризує дію і стан із погляду їх тривання, становлення, розгортання або цілісності, результативності, завершеності в часі. Окрема галузь роботи, заняття, різновид у низці предметів, явищ тощо [15, с. 381].

«Форма» – тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний із його сутністю, змістом. Спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії [15, с. 617].

«Приєм» – спосіб виконання або здійснення чого-небудь. Певний захід для здійснення чого-небудь, досягнення якоїсь мети [15, с. 630].

«Акт» – окремий прояв якої-небудь діяльності; дія, подія, вчинок [16, с. 75–76].

«Спосіб» – певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось. Те, що слугує знаряддям, засобом тощо в якій-небудь справі, дії [15, с. 578].

Зміст категорій «форма», «приєм», «акт» містить у собі спосіб, прояв виконання або здійснення чого-небудь. Водночас ідеться про звичайну сукупність дій, спрямованих для здійснення чого-небудь. Слово «приєм» означає «спосіб виконання, здійснення, досягнення чого-небудь». У словниках «приєм» у цьому значенні хоча й подається, однак лише як другорядний варіант до «способ», «засіб», які сьогодні рішуче витісняють його на периферію мовного вжитку [17]. У словниках вони подаються як паралельні,

однак «приймання» вживається на позначення тривалості, неодноразовості дії або процесу, тоді як «прийняття» передбачає результативність чи одноразовість дії.

На нашу думку, поняття «спосіб» у контексті досліджуваної нами проблеми означає водночас сукупність дій, яка дає можливість здійснити протидію судовому розгляду з тією метою, щоб завдання кримінального провадження не були виконані. Тому, на наш погляд, під час дослідження протидії судовому розгляду кримінальних проваджень і складання криміналістичної класифікації її прояву доцільним буде використання саме поняття «способи» протидії судовому розгляду кримінальних проваджень.

Треба враховувати, що надто складна класифікація буде необґрунтовано ускладнювати завдання дослідження, нагромаджувати його й вводити від цілей – розроблення ефективних засобів подолання протидії; надто проста не буде враховувати багатьох типових видів протидії, не буде відбивати деякі її аспекти. Узагалі «класифікація» – латинське слово, в перекладі українською означає (classis – розряд, fasio – роблю) розподіл предметів, явищ і понять за класами, відділами, розрядами залежно від їх загальних ознак [18, с. 200]. Має рацію С.С. Розова, яка під терміном «класифікація» пропонує розуміти й процедуру її побудови, і саму побудовану класифікацію, а також і процедуру її використання [19, с. 17]. Погоджуючись із О.С. Адамовою, ми вважаємо, що класифікація завжди пов'язана з розмежуванням цілого на частини. Такий розподіл, розмежування здійснюється не само по собі, а на основі логічних правил. Цілями такого розподілу є отримання додаткових знань про об'єкти, що класифікуються, предмети, впорядкування, систематизація як самих предметів і явищ, так і знань про них [20, с. 75–76].

Тому одним із головних завдань дослідження є складання оптимальної класифікації, яка відбиває найбільш типові способи протидії судовому розгляду кримінальних проваджень і буде сприяти їх пізнанню та подоланню. На нашу думку, дослідження способів протидії на стадії судового розгляду варто проводити на підставі наявного наукового досвіду та з урахуванням особливостей форм і методів діяльності суду й судового розгляду кримінальних проваджень, які залежать від таких чинників: а) відкритість судового засідання та відсутність прототипу «слідчої таємниці»; б) одночасна участь у проведенні процесуальної дії декілька учасників кримінального провадження; в) змагальність і диспозитивність процесу; г) повторюваність процесуальних

дій; г) відсутність постійно діючого оперативного органу суду; д) особливості механізму прийняття судового рішення; е) незалежність і недоторканність суддів і самостійність судів як гарантія здійснення правосуддя.

На переконання І.Р. Должикової, протидія кримінального середовища на стадії судового розгляду багато в чому збігається та продовжується в тих самих формах, що й під час проведення оперативно-розшукових заходів і досудового слідства. Однак під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів вона проявляється більш витончено. Проголошена лібералізація судової системи та фактичне протягом тривалого часу відставання її реформування сприяють успішній протидії кримінального середовища ефективному відправленню правосуддя. У результаті судова практика має в наявності безліч фактів порушення принципу невідворотності покарання, що, у свою чергу, провокує зростання рецидивної та організованої злочинності [42, с. 120–121].

Висновки

Отже, з урахуванням викладеного, особливостей форм і методів діяльності суду, специфіки кримінального провадження на стадії судового розгляду вважаємо за потрібне запропонувати таку систему способів протидії судовому розгляду кримінальних проваджень, де підставами для класифікації є спрямованість її способів (з урахуванням змістової сторони протидії) на об'єкт протидії, серед яких варто виділити носії (джерела) інформації, що мають досліджуватися в ході судового розгляду кримінального провадження, та безпосередньо діяльність суду зі здійснення правосуддя. Такий підхід, на нашу думку, дасть змогу повно й усебічно охопити зазначене явище, розкрити зміст окремих способів протидії, окреслити суб'єктів, що їх здійснюють, виявити причини та умови виникнення кожного з видів протидії й розробити ефективні засоби подолання.

1. Способи протидії, що спрямовані на носіїв (джерела) криміналістично-значущої інформації в кримінальному провадженні.

1. За змістовою стороною впливу: способи, спрямовані на приховування носіїв (джерел) криміналістично-значущої інформації (утаювання, знищення, маскування, фальсифікація інформації та/чи її носіїв, змішані способи), а також позбавлення інформації та/чи її носіїв доказового значення.

2. За об'єктами впливу: способи, спрямовані на виключення або ускладнення дослідження слідів злочину (матеріальних та ідеальних).

II. Способи протидії, спрямовані на перешкоджання розгляду кримінального провадження як діяльності суду зі здійсненні правосуддя.

1. Способи протидії, спрямовані на дезорганізацію діяльності судді, суду, судової влади з розгляду кримінального провадження (затягування розгляду справи, втручання в судову діяльність з боку ЗМІ, представників громадськості, органів законодавчої та виконавчої влади, неналежне організаційне забезпечення судової влади й умов безпеки працівників судів і їхніх сімей).

2. Способи протидії, що спрямовані на здійснення впливу на суддю з метою постановлення рішення всупереч установленим обставинам у кримінальному провадженні (погрози, насильство, знищення майна, корумповані зв'язки, підкуп).

Список використаних джерел:

1. Лаврухин С.В. Преодоление противодействия подозреваемого и обвиняемого расследованию: криминалистические аспекты. *Проблемы противодействия преступности в современных условиях*: тезисы докл. Междунар. науч.-практ. конф., 16–17 окт. 2003 г. Ч. 3. Уфа: РИО БашГУ, 2004. С. 61–66.
2. Москвин Е.О. Противодействие предварительному расследованию: понятие и классификация. *Воронежские криминалистические чтения* / под ред. О.Я. Баева. Воронеж: Издательство Воронежского государственного университета, 2002. Вып. 3. С. 137–145.
3. Бабаева Э.У. Основы криминалистической теории преодоления противодействия уголовному преследованию: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. Москва, 2006. 44 с.
4. Белкин Р.С. Противодействие расследованию и пути его преодоления криминалистическими и оперативно-розыскными средствами и методами. *Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования*: научн.-практич. пособ. / под. ред. Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкина. Москва: Новый Юрист, 1997. 400 с.
5. Петрова А.Н. Противодействие расследованию, криминалистические и иные меры его преодоления: дисс. ... канд. юрид. наук. Москва: РГБ, 2003. 250 с.
6. Лившиц Л.В. Проблемы преодоления противодействия расследованию преступлений несовершеннолетних: дисс. ... канд. юрид. наук. Уфа, 1998. 251 с.
7. Карагодин В.Н. Преодоление противодействия предварительному расследованию: монография. Свердловск, 1992. 174 с.
8. Волобуев А.Ф. Подолання протидії організованих злочинних груп по розслідуванню економічних злочинів. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України*. Луганськ, 1999. Вип. 3. С. 201–213.
9. Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідування злочинів і засоби їх подолання (за матеріалами кримінальних справ про вимагання, вчинені організованими групами, злочинними організаціями): дис. ... канд. юрид. наук. Луганськ, 2003. 238 с.
10. Гармаев Ю.П. Влияние адвоката-защитника на показания подозреваемого (обвиняемого): каковы его пределы? *Сибирский юридический вестник*. 2003. № 2. С. 98–100.
11. Лубин А.Ф., Журавлев С.Ю. Нейтрализация противодействия расследованию. *Криминалистика. Расследование преступлений в сфере экономики*. Нижний Новгород, 1995. 400 с.
12. Трухачев В.В. Криминалистический анализ сокрытия преступной деятельности. Воронеж, 2000. 224 с.
13. Александренко О.В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2004. 184 с.
14. Стулин О.Л. Тактические основы преодоления умышленного противодействия расследованию преступлений: дисс. ... канд. юрид. наук. Москва; Санкт-Петербург, 1999. 171 с.
15. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. С. 381.
16. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sam.in.ua/s/Akt>.
17. Сюта Г. Прийом – приймання – прийняття. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine57-58-29.pdf>.
18. *Философский словарь* / под редакцией И.Т. Фролова. Москва: Политиздат, 1991. 559 с.
19. Розова С.С. Классификационная проблема в современной науке. Новосибирск: Наука, 1986. 232 с.
20. Адамова О.С. Поняття правової класифікації. *Часопис цивілістики*. Вип. 18. С. 19–24.

Статья посвящена анализу способов осуществления противодействия судебному разбирательству уголовных производств с учетом особенностей деятельности суда и стадий судебного разбирательства. Выяснена этимологическая сущность понятий: «виды», «формы», «приемы», «способы» – с целью выработки единой классификации способов противодействия судебному разбирательству уголовных производств. Сформулирована оптимальная классификация, которая отражает наиболее типичные способы противодействия судебному разбирательству уголовных производств и будет способствовать их познанию и преодолению.

Ключевые слова: противодействие, судебное разбирательство, уголовное производство, способ, классификация.

The article is devoted to the analysis of ways of counteraction to judicial review of criminal proceedings, taking into account peculiarities of court activity and stages of judicial review. The etymological essence of concepts is defined: “species”, “forms”, “methods”, “methods” in order to develop a unified classification of ways to counter the judicial review of criminal proceedings. An optimal classification is formulated that reflects the most typical ways of counteracting judicial review of criminal proceedings and will help to identify and overcome them.

Key words: counteraction, judicial review, criminal proceedings, method, classification.

